

PRZED PRZECZYTANIEM

Przypomnij sobie słyszane ostatnio przemówienie. Zaciekało Cię, znudziło, a może rozżłościło? Określ, które jego cechy spowodowały właśnie taką reakcję.

x 35

RETORYKA

HISTORIA RETORYKI

Retoryka, czyli sztuka pięknego przemawiania, logicznego konstruowania wypowiedzi oraz skutecznego przekonywania, narodziła się i rozwinęła w antyku, w czasach demokracji greckiej. System polityczny sprzyjał wówczas doskonaleniu umiejętności publicznego wygłaszania mów (przemówień) czy dyskusowania. Najważniejsze decyzje w greckiej polis podejmowane były podczas eklezji (zgromadzeń ludowych) przez głosowanie poprzedzone debatą, w której politycy przekonywali współobywateli do swoich racji (greckie słowo *rhetor* oznacza zarówno mówcę, nauczyciela wymowy, jak i polityka). Podobne zasady obowiązywały w starożytnym Rzymie. Oprócz zgromadzeń ludowych funkcjonowały w nim też inne instytucje będące miejscem wygłaszania mów, np. senat.

Do najbardziej znanych starożytnych mówców i teoretyków tej sztuki należą m.in. Grecy: **Arystoteles**, **Platon**, **Demostenes** (384–322 r. p.n.e.), oraz Rzymianie **Cycceron** (106–43 r. p.n.e.) i **Kwintylijan** (ok. 35–95). Arystoteles, autor dzieła *Retoryka*, za jej istotę uznawał dążenie do przekonania odbiorcy do swoich racji. Kwintylijan, twórca najpełniejszego z zachowanych starożytnych podręczników wymowy zatytułowanego *Kształcenie mówcy*, uznał **perswazję** za naturalną skłonność człowieka: „i ludzie niewykształceni, nawet barbarzyńcy i niewolnicy, gdy mówią we własnej obronie, także zaczynają od pewnego rodzaju wstępu, potem opowiadają, dowodzą swych racji, zbijają stawiane im zarzuty i w końcu uciekają się do prośb, co by mogło odpowiadać epilogowi”.

Retoryka stanowiła samodzielną dziedzinę edukacji, niezwykle istotną w systemie szkolnictwa starożytnego oraz w późniejszych czasach. W niektórych krajach europejskich jeszcze w XIX w. była jednym z przedmiotów szkolnych. Także dziś znajomość jej zasad jest bardzo przydatna, m.in. w polityce czy reklamie.

Perswazja

(łac. *persuadere* 'namówić', 'zachęcić')
Sztuka przekonywania, nakłaniania, sugerowania pożądanym interpretacji i ocen. Odmianami perswazji są m.in. propaganda (łac. *propagare* 'szcześcić', 'krzewić'), której celem jest pozyskanie jak największej liczby zwolenników dla idei czy doktryny, oraz agitacja (łac. *agitare* 'prowadzić', 'poganiać'), czyli doraźne działania prowadzące do uzyskania poparcia odbiorcy dla jakiejś sprawy.

Cesare Maccari [czesare makkari] *Cycero oskarża Katylinę*, fresk z Palazzo Madama w Rzymie, 1880
Malowidło ozdobi ściany siedziby współczesnego Senatu Republiki Włoskiej. Siedzący samotnie Katylina był organizatorem spisku mającego na celu zdobycie władzy. Został zdemaskowany przez Cyccerona.

WARTO WIEDZIEĆ

Jednym z najbardziej znanych starożytnych mówców był obrońca starożytnych cnót Katon Starszy Cenzor, zaciekły wróg Kartaginy. Niemal każde wystąpienie w senacie kończył słowami: *Ceterum censeo Carthaginem delendam esse* ('poza tym uważam, że Kartaginę należy zniszczyć'). Miasto to zostało zrównane z ziemią przez Rzymian trzy lata po śmierci Katona, w 146 r. p.n.e.